

TALABALARDA XALQARO PEDAGOGIK ATAMALARNI QO'LLASH KO'NIKMALARINI HOSIL QILISHDA MUSTAQIL ISHLARNING ROLI

Rasulova Dilafruzxon Sharobiddin qizi

Andijon davlat pedagogika instituti, tayanch doktoranti

e-mail: dilafruzxon1011@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18676724>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-fevral 2026 yil

Ma'qullandi: 15-fevral 2026 yil

Nashr qilindi: 18-fevral 2026 yil

KEY WORDS

*xalqaro pedagogik atamalar,
mustaqil ishlar, terminologik
kompetensiya, kasbiy tayyorgarlik,
ta'lim samaradorligi,
madaniyatlararo muloqot.*

ABSTRACT

Maqolada talabalarda xalqaro pedagogik atamalarni qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda mustaqil ishlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Mustaqil ta'lim jarayoni orqali terminologik kompetensiyani rivojlantirish, kasbiy fikrlashni shakllantirish hamda madaniyatlararo muloqotga tayyorgarlikni oshirish masalalari yoritiladi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda xalqaro pedagogik atamalarni to'g'ri va samarali qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Globallashuv sharoitida ta'lim mazmunining xalqaro standartlarga moslashuvi, pedagogik terminologiyaning yagona va izchil tizimda qo'llanilishini taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, talabalarda xalqaro pedagogik atamalarni qo'llash ko'nikmalarini hosil qilishda mustaqil ishlarning roli alohida dolzarblik kasb etadi.

Xalqaro pedagogik atamalar talabalarning ilmiy tafakkuri, kasbiy muloqot madaniyati hamda professional faoliyatga tayyorgarligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu atamalarni o'zlashtirish va amaliy faoliyatda qo'llash jarayoni, ayniqsa, mustaqil ta'lim shakllari orqali yanada samarali amalga oshiriladi. Mustaqil ishlar talabalarga nazariy bilimlarni chuqur o'zlashtirish, terminologik kompetensiyani rivojlantirish hamda pedagogik tushunchalarni tahliliy va tanqidiy yondashuv asosida anglash imkonini beradi.

Mustaqil ta'lim jarayonida talabalarning ilmiy manbalar bilan ishlash, xalqaro tajribani o'rganish va pedagogik atamalarni turli kontekstlarda qo'llash ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa ularning kasbiy fikrlashini rivojlantirish, o'z nuqtai nazarini asosli ifodalash hamda madaniyatlararo muloqotga tayyorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, xalqaro ta'lim muhitida terminologik aniqlik va izchillikni ta'minlash ta'lim samaradorligining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019-yil 8-oktyabrda tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"[1] da xalqaro hamkorlikni kengaytirish, ta'lim sifatini oshirish hamda zamonaviy kompetensiyalarga ega kadrlar tayyorlash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Mazkur vazifalarni amalga oshirish jarayonida talabalarning xalqaro pedagogik atamalarni egallashi va ularni mustaqil

ta'lim orqali amaliyotga tatbiq etishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Metodologik jihatdan qaranganda, mustaqil ishlar talabalarda xalqaro pedagogik atamalarini ongli, tizimli va izchil qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Shu bois, ta'lim jarayonida mustaqil ishlarning mazmunini boyitish, ularni xalqaro pedagogik terminologiya bilan uzviy bog'lash hamda metodik jihatdan takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masala sifatida namoyon bo'lmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Talabalarda xalqaro pedagogik atamalarini qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanida muhim ilmiy-amaliy muammolardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar mustaqil ishlarning ta'lim jarayonidagi o'rni, ularning talabalarning terminologik kompetensiyasini rivojlantirishdagi ahamiyatini asoslab beradi. Xalqaro va milliy ta'lim tizimlarida pedagogik terminologiya izchil va to'g'ri qo'llanilishi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'lim jarayoni talabalarda nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki o'z-o'zini rivojlantirish, axborot bilan ishlash va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. S.I. Tursunova va H.B. Choriyeva [2; 1158-1162-b.], tomonidan olib borilgan tadqiqotda mustaqil ta'lim innovatsion ta'lim muhitini yaratish, uni xalqaro standartlarga moslashtirishning muhim sharti sifatida talqin etiladi. Mualliflar mustaqil ishlar orqali talabalar bilimni faol ravishda egallashi, elektron manbalar va ilmiy adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishini ta'kidlaydilar

Mustaqil ta'limni pedagogik muammo sifatida o'rgangan Z.A. Xolmatova [3; 166-168-b.] tadqiqotlarida kredit-modul tizimi sharoitida mustaqil ishlarning ahamiyati alohida yoritilgan. Tadqiqotda mustaqil ishlar talabalarda kognitiv, kreativ, hamkorlikda ishlash hamda o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Muallif mustaqil ishlar orqali talabalar ilmiy manbalarni tahlil qilish, muammoni mustaqil hal etish va kasbiy terminlarni ongli ravishda o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'lishini qayd etadi

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda ham mustaqil ishlarning pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni keng yoritilgan. T.N. Yefremtseva [4; 674-682-b.] va hammualliflar tomonidan olib borilgan tadqiqotda mustaqil ishlar talabalarning o'z-o'zini ta'lim olish kompetensiyasini shakllantirishning yetakchi shakli sifatida baholanadi. Mualliflar mustaqil ishlar jarayonida talabalar ilmiy tushunchalar va terminlarni turli kontekstlarda qo'llash, tahlil qilish va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, xorijiy tajribani o'rganish xalqaro terminologiyani egallashda muhim ahamiyat kasb etishi ko'rsatib berilgan

Til va terminologiya bilan bog'liq tadqiqotlarda mustaqil ishlarning roli alohida ahamiyatga ega. M.Yu. Krapivina [4; 165-169-b.] tomonidan olib borilgan tadqiqotda universitet talabalarining mustaqil ishlari xorijiy tilni, shu jumladan, kasbiy va pedagogik terminologiyani o'zlashtirishda samarali vosita sifatida qaraladi. Muallif mustaqil ishlar orqali talabalar kengaytirilgan til materiallari bilan ishlash, terminlarni tanqidiy tahlil qilish va ularni professional muloqotda qo'llash ko'nikmalarini egallashini ta'kidlaydi

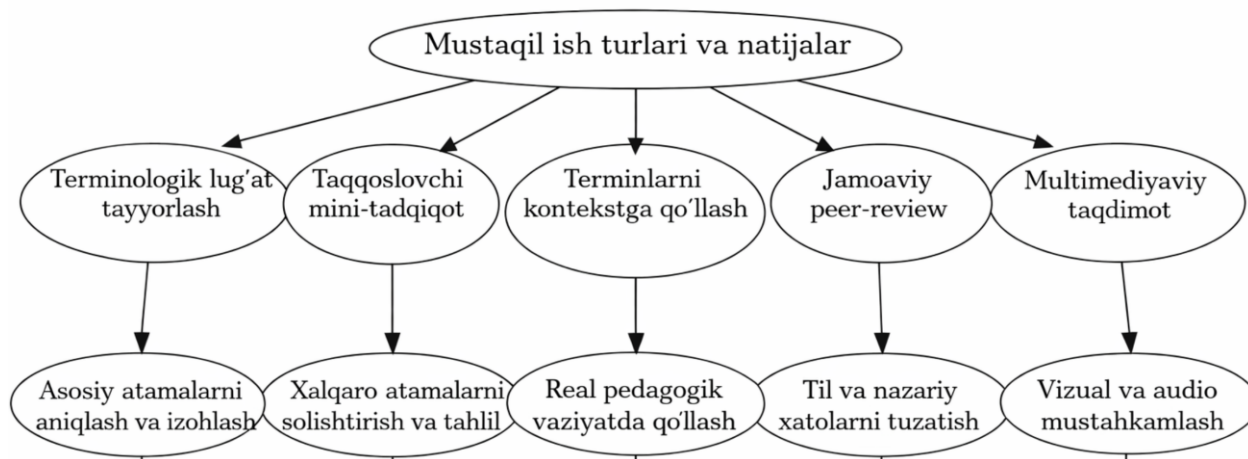
Shuningdek, mustaqil ishlarning talabalarda tanqidiy fikrlash va reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirishdagi roli ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. U. Kopzhassarova [4; 11585-11592-b.] va hammualliflar tadqiqotida mustaqil ta'lim jarayoni talabalarning mustaqil fikrlashi, axborotni tahlil qilishi va asosli xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantirishga

xizmat qilishi ko'rsatib berilgan. Tadqiqotchilar tanqidiy fikrlashni rivojlantirish orqali talabalar bilimlarni ongli ravishda o'zlashtirishi va ularni amaliy faoliyatda samarali qo'llashi mumkinligini asoslaydilar

Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mustaqil ishlar talabalarda xalqaro pedagogik atamalarni qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish uchun zarur bo'lgan kognitiv, metodik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi. Biroq tahlil qilingan manbalarning aksariyati mustaqil ta'limning umumiy pedagogik ahamiyatiga qaratilgan bo'lib, xalqaro pedagogik terminologiyani bevosita o'zlashtirish masalasi yetarlicha chuqur yoritilmagan. Shu sababli, mazkur yo'nalishda maxsus tadqiqotlar olib borish, mustaqil ishlarni xalqaro pedagogik atamalar bilan uzviy bog'lash metodikasini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Natijalar va muhokama

Mustaqil ishlar — talabalarni mustaqil fikrlash, terminlarni chuqur anglash va amaliy kontekstlarda qo'llashga yo'naltiruvchi muhim ta'lim elementidir. Xalqaro pedagogik atamalar (masalan, "formativ baholash", "differentatsiyalangan o'qitish", "learning outcomes" va boshqalar) nafaqat lug'aviy ma'noni, balki nazariy va metodologik jihatlarni ham o'zida mujassam etadi; ularni mukammal egallash uchun doimiy takrorlash, kontekstual tahlil va ijodiy qo'llash talab etiladi. Mustaqil ishlarning roli aynan shu nuqtada markaziy ahamiyat kasb etadi. (1-shakl.)

1-shakl. Mustaqil ish turlari va natijalari.

Birinchidan, mustaqil ishlar atamalarni aniqlash va ularni terminologik lug'at sifatida tartibga solish imkonini beradi. Talabalar o'zlari lug'at yaratganda terminlarning sinonimlari, kontekstual misollari va til ichidagi o'zgarishlarini o'rganadilar; bu esa so'nggi natijada atamalarni xotirada uzoq muddatli saqlanishiga olib keladi. Jadvalimizdagi "Terminologik lug'at tayyorlash" qatori shu vazifani o'lchovli ko'rsatadi — kutilgan natija yuqori.

Ikkinchidan, taqqoslovchi mini-tadqiqotlar talabalarni xalqaro manbalarni o'qish va terminlarni madaniy-til jihatdan tahlil qilishga o'rgatadi. Masalan, bir atama turli mamlakatlarda turlicha pedagogik amaliyotga ega bo'lishi mumkin; bu farqlarni ajratib ko'rsatish talabalarning nazariy tafakkurini kengaytiradi. Mini-tadqiqotlar va maqola yozish orqali talaba termini nazariy jihatdan singdiradi va taqqoslash orqali uni aniqlashtiradi.

Uchinchidan, atamalarni kontekstga qo'llash — esse yozish yoki misol keltirish — eng samarali usullardan biridir. Nazariy ma'lumot real pedagogik holatga bog'langanda, talaba atamani amalda qanday ishlatishni o'rganadi: dars rejasida "formativ baholash"ni qanday joylashtirish yoki sinf ichidagi differentsiatsiyani qanday tashkil etish. Bu usul jadvaldagi "Terminlarni kontekstga qo'llash" qatorida yuqori samaradorlikni ko'rsatadi [5; 358-363-b.].

To'rtinchidan, jamoaviy peer-review mashg'ulotlari tilda xatoliklarni topish va pedagogik fikrni taqqoslash orqali ko'nikmalarni chuqurlashtiradi. Talabalar bir-birining ishlarini tekshirganida, ular atamalarni kritikal tahlil qilishni, izohlarni aniqlashtirishni va argumentatsiyani mustahkamlashni o'rganadilar. Bu usul ayniqsa til va nazariya sinflarida foydalidir.

Beshinchidan, multimediyaviy taqdimotlar — slaydlar, qisqa videolar yoki infografikalar tayyorlash — atamalarni vizual va audio formatda mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu nafaqat terminologiya bo'yicha egallangan bilimni mustahkamlaydi, balki talabani kommunikatsion ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mustaqil ishlarning samaradorligi va vaqt taqsimotini terminologik lug'at va kontekstga qo'llash eng yuqori kutilgan natija bergan turlar hisoblanadi, vaqt esa ko'proq tadqiqot va multimediyaviy taqdimotlarga sarflanadi. Pedagogik amaliyotda bu ko'rsatkichlar dars loyihalashtirish va baholash tizimini optimallashtirishda yordam beradi.

Xalqaro pedagogik atamalarni amaliy qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda mustaqil ishlar — nazariy bilimni amaliy fikrlash, tahlil va ijod bilan bog'laydigan asosiy vositadir. Dars jarayonida mustaqil ishlarning turli formatlarini — lug'at, mini-tadqiqot, esse, peer-review va multimediyaviy taqdimotlarni uyg'unlashtirish samaradorlikni oshiradi va talabalarning terminlarni real pedagogik kontekstlarda to'g'ri qo'llash ko'nikmasini barqaror qiladi.

Xulosa

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, talabalarda xalqaro pedagogik atamalarni qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda mustaqil ishlar muhim didaktik va metodik vosita hisoblanadi. Mustaqil ta'lim jarayoni talabalarning terminologik kompetensiyasini rivojlantirish, kasbiy fikrlashini chuqurlashtirish hamda ilmiy manbalar bilan ishlash ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Xalqaro pedagogik atamalarni mustaqil o'zlashtirish talabalarning madaniyatlararo muloqotga tayyorligini oshirib, ularning professional faoliyatda raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Shu bois, ta'lim jarayonida mustaqil ishlarning mazmunini xalqaro pedagogik terminologiya bilan uyg'unlashtirish, ularni tizimli va maqsadli tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim sharti sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati: (references):

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni (<https://lex.uz/ru/docs/-4545884>)
2. Tursunova, S. I., and Hulkar Bahodir Qizi Choriyeva. "TALABALARDA MUSTAQIL TA'LIM JARAYONIDA ISHLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 3.3 (2023): 1158-1162.
3. Anvarovna, Z. "TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH -PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA". *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, vol. 13, Dec. 2024, pp. 166-8, doi:10.54613/ku.v13i.1050.

4. Yefremtseva, Tatyana Nicolaevna, et al. "Independent work as an important form of formation of self-educational competence of students of humanitarian specialties." Amazonia Investiga 8.20 (2019): 674-682.
5. Крапивина, Марина Юрьевна. "САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТА ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА." ПЕДАГОГИКА СОЦИОКИНЕТИКА 28.3 (2022): 165-169.
6. Kopzhassarova, Umit, et al. "Enhancement of Students' Independent Learning through Their Critical Thinking Skills Development." International Journal of Environmental and Science Education 11.18 (2016): 11585-11592.7.
7. Rasulova, D. (2024). METHODOICAL APPROACHES TO STUDENT COMPETENCE IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL PEDAGOGICAL LITERACY. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 4(7). <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I7Y2024N53>

